

OSAAMINEN TUTKINNOKSI

Käsi- ja taideteollisuusalan aikuisten tutkinnon suorittajien
henkilökohtaisten opinpolkujen mahdollisuudet ja haasteet

sekä ohjaustarpeet

Satu Tammikari

Toukokuu 2007

**JYVÄSKYLÄN
AMMATTIKORKEAKOULU**

Tekijä(t) TAMMIKARI, Satu	Julkaisun laji Kehittämishankeraportti	
	Sivumäärä 43	Julkaisun kieli Suomi
	Luottamuksellisuus ☐ Salainen _____ saakka	
Työn nimi OSAAMINEN TUTKINNOKSI Käsi- ja taideteollisuusalan aikuisten tutkinnon suorittajien henkilökohtaisten opinpolkujen mahdollisuudet ja haasteet sekä ohjaustarpeet		
Koulutusohjelma Ammatillinen opettajakorkeakoulu, opinto-ohjaajien monimuotokoulutus		
Työn ohjaaja(t) LERKKANEN, Jukka		
Toimeksiantaja(t) -		
Tiivistelmä Tässä kehittämishankkeessa käsitellään käsi- ja taideteollisuusalan aikuisopiskelijoiden ohjauspolkujen ohjaustarpeita ja haasteita. Alan haasteita ja monimuotoisuutta selvitetään, jotta muodostuu kuva sen laaja-alaisuudesta. Levittäytyminen monille yhteiskunnan eri aloille haastaa koulutuksen ja tutkintojen järjestäjät erilaisten haasteiden äärelle. Henkilökohtaistaminen ja Aikuisopiskelun henkilökohtaistaminen -projekti on avannut mahdollisuuksia kouluttaa erilaisia alan ammattilaisia, joilla on todelliset mahdollisuuden työllistyä alalla. Oppilaitoksella on työvälineinään erilaisia mahdollisuuksia huomioida opiskelijoidensa henkilökohtaiset oppimisen ja tutkinnon suorittamisen haasteet. Lainsäädännön muutokset ovat jäsentäneet aikuiskoulutuksen toimintatapoja ja siten vahvistaneet henkilökohtaistamisen roolia. Kehittämishankkeen tuloksena todetaan, että osaamisen tunnistaminen ja henkilökohtaistaminen on aikuiskoulutuksen haasteita nyt ja tulevaisuudessa. Aikuisten opintojen ohjaamisessa on osattava tunnistaa erilaista osaamista, toimintatapoja on monipuolistettava ja kehitettävä huomioiden jokaisen henkilökohtaiset ohjaustarpeet. Tutkintojärjestelmää tulee kehittää joustavammaksi, tutkintojen rajat eivät saa olla este tutkinnon suorittamiselle. Työelämän muutokset tulee ottaa huomioon tutkintoja kehitettäessä.		
Avainsanat (asiasanat) ohjaus, aikuisopiskelu, näyttötutkinnot, hops		
Muut tiedot		

Author(s) TAMMIKARI, Satu	Type of Publication Development project report	
	Pages 43	Language Finnish
	Confidential ☐ Until _____	
Title VOCATIONAL COMPETENCE FOR QUALIFICATION Adult students personal learning ways possibilities, challenge and counselling needs of Vocational field of Crafts and Design		
Degree Programme Student counsellor education		
Tutor(s) LERKKANEN, Jukka		
Assigned by -		
Abstract In this development project report is processing counselling needs and challenges for adult student of the vocational field of Crafts and Design. It is a challenge of Crafts and Design trade to explain how many other different trades it is expand. Training and exam organisations have many different challenges because the Crafts and Design trade works with many trades of society. Individual study plans gives possibilities for adults to reach different kind vocational skills requirement, with these skills they have real possibilities to find new trade to employ himself. Institution of learning has many different kind tools to notice possibilities for individual learning and challenge for graduating of adult students. Change of legislation has been analysed adults educations working habits and then they are confirming role of individual learning. The results of development project is to find that learning by individual way and recognising all know how has to be interested in adult education nowadays and in the future. The Guidance of adult studies has to be recognised different kind of know how, practices has to be get more diversity and develop noticing everybody's personal guidance needs. Qualification system has to be developing more flexibly; lines of the qualifications must not be barrier to get graduated. Some change somewhere of working life has to be notice when qualifications systems are developed.		
Keywords guiding, adult study, competence-based qualifications, individual study		
Miscellaneous -		

SISÄLTÖ

1 JOHDANTO	4
2 KÄSI- JA TAIDETEOLLISUUSALAN TYÖELÄMÄN HAASTEET.....	5
2.1 Työelämän vaatimukset.....	5
2.2. Monialaisuus	7
2.2.1 Käsityökulttuuri	7
2.2.2. Kädentaitojen ohjaus- ja palvelutoiminta.....	7
2.2.3. Käsityötuotteiden tuotanto	8
2.3. Jyväskylän aikuisopisto, käsi- ja taideteollisuusala	8
3 HENKILÖKOHTAISTAMINEN.....	9
3.1. Aihe–projekti	9
3.2. Oppilaitoksen sitoutuminen ja kehittyminen.....	10
3.3. Lainsäädännön muutokset.....	11
4 TUTKIMUSKYSYMYKSET	12
5 HENKILÖKOHTAISTETTUIJEN OPINPOLKUJEN HAASTEET	13
5.1. Tutkintojen ja koulutuksen järjestäjien haasteet.....	13
5.2. Työelämän haasteet	14
6 HENKILÖKOHTAISTAMISEN MAHDOLLISUUDET TUTKINNOISSA.....	15
7 AIKUISTEN TUTKINNON SUORITTAJIEN OHJAUSTARPEET	17
7.1. Hakemisvaiheen ohjauksen henkilökohtaistaminen opinpolulla	17

7.1.1.	Opintoihin hakeutuminen käsi- ja taideteollisuusosalalla	17
7.1.2.	Käsi- ja taideteollisuusalan opiskelijoiden osaamiskartoitus opintojen alussa	18
7.1.3.	Hakeutumisvaiheessa saadut taustatiedot ohjauksen tukena	19
7.2.	Näyttötutkinnon suorituksen henkilökohtaistaminen osana opinpolkua	21
7.3.	Tarvittavan ammattitaidon hankkimisen henkilökohtaistaminen opinpolulla ..	22
8	POHDINTA	23
LÄHTEET	26
LIITTEET	28
Liite 1.	Oma elämäntilanne ja ajankäyttösuunnitelma	28
Liite 2.	Henkilökohtaistamissuunnitelma	34

1 JOHDANTO

Kehittämishankkeen lähtökohtana on aikuisopiskelijoiden osaamisen tunnistaminen ja tunnustaminen yli tutkintorajojen. Osaaminen, jota työelämässä tarvitaan, ei rakennu aina yhden tutkinnon tutkintovaatimusten mukaan. Käsi- ja taideteollisuusala on monialainen ala. Siksi alalta ei löydy kahta samanlaista opinpolkua. Erilaisten opinpolkujen ohjauksen haasteisiin ja mahdollisuuksiin on vastaus henkilökohtaistaminen.

Jyväskylän aikuisopistossa (Jao) käsi- ja taideteollisuusosalalla halutaan kouluttaa aikuisia realistisesti sekä tavoitteellisesti kohti työelämää. Tällä hetkellä Jao:ssa voi suorittaa Käsi- ja taideteollisuusalan perustutkinnon kahdessa eri koulutusohjelmassa: Tekstiilin ja vaatetuksen suunnittelun ja valmistuksen koulutusohjelmassa, tekstiilialalla sekä esinesuunnittelun ja valmistuksen koulutusohjelmassa, jossa on sekä nukkemuotoilu, että kaluste- ja paperiala. Ammatillisena lisäkoulutuksena on mahdollista suorittaa Tekstiilialan ammatti- ja erikoisammattitutkintoja.

Jao:n käsi- ja taideteollisuusala (entinen Keski-Suomen käsi- ja taideteollisuusoppilaitos) on ollut mukana Aikuisopiskelun henkilökohtaistaminen -projektissa jo vuodesta 2001. Henkilökohtaistamisen pilottihanke aloitettiin tekstiilialalta. Sittemmin käytänteet levitettiin koko aikuiskoulutukseen. Hankkeen myötä henkilökohtaistaminen on tänään arkipäivää alalla. Käsi- ja taideteollisuusosalalla ei tarvita kymmeniä samanlaisia osaajia, sen sijaan on erikoistuttava. Aihe-projektin myötä tuli muutoksia aikuiskoulutusta koskeviin lakiin ja asetuksiin. Asetuksen säännös henkilökohtaisista opetusohjelmista kumoutui ja tilalle tuli kolmivaiheistettu henkilökohtaistamissuunnitelma, joka on jaettu hakemisivaiheen, näyttötutkinnon suorituksen ja tarvittavan ammattitaidon hankkimisen henkilökohtaistamiseen.

Työelämälähtöisyys ja henkilökohtaistaminen ovat olleet kaksi tärkeää tavoitetta koulutusta suunniteltaessa. Jokaisen opiskelijan ja tutkinnon suorittajan osaaminen tunnustetaan ja tavoitteet niin oppimiselle kuin tutkinnolle asetetaan hänen henkilökohtaisten tavoitteiden mukaan. Näyttötutkinnon suorittaminen pyritään rakentamaan siten, että niissä tutkinnon suorittaja jo

valmistele siirtymistään työelämään. Hän toimii erilaisissa verkostoissa ja luo kontakteja, joita juuri hän tulee työelämässä tarvitsemaan.

Käsi- ja taideteollisuusosalalla ei ole yhtä selkeää työputkea, johon hypätä. Jokaisen on itse löydettävä omat vahvuutensa ja tehtävä töitä työllistymisensä eteen. Alan ammattilainen voi sijoittua työelämässä monille eri osaamisaloille. Ammattilainen voi toimia käsityökulttuurin parissa, alan ohjaus- ja palvelutoiminnassa tai käsityötuotteiden tuotannossa. Koulutuksen tehtävänä on ohjata jokainen juuri hänelle oikeille opinpoluille.

Opinpolun rakentaminen alkaa osaamisen tunnistamisella. Opiskelija pitää saada itse oivalta- maan osaamisensa. Ohjauksen avulla voidaan tehdä ammattitaitoon liittyviä tekijöitä näkyväksi. Henkilökohtaistamisen ydin on, että opiskelija itse oivaltaa toiveensa ja näkee mahdollisuutensa tulevaisuutensa suhteen. Tässä kehittämishankkeessa etsitään niitä toimintatapoja ja työkaluja, joiden avulla opiskelijoita tulee ohjata opinpolun eri vaiheissa.

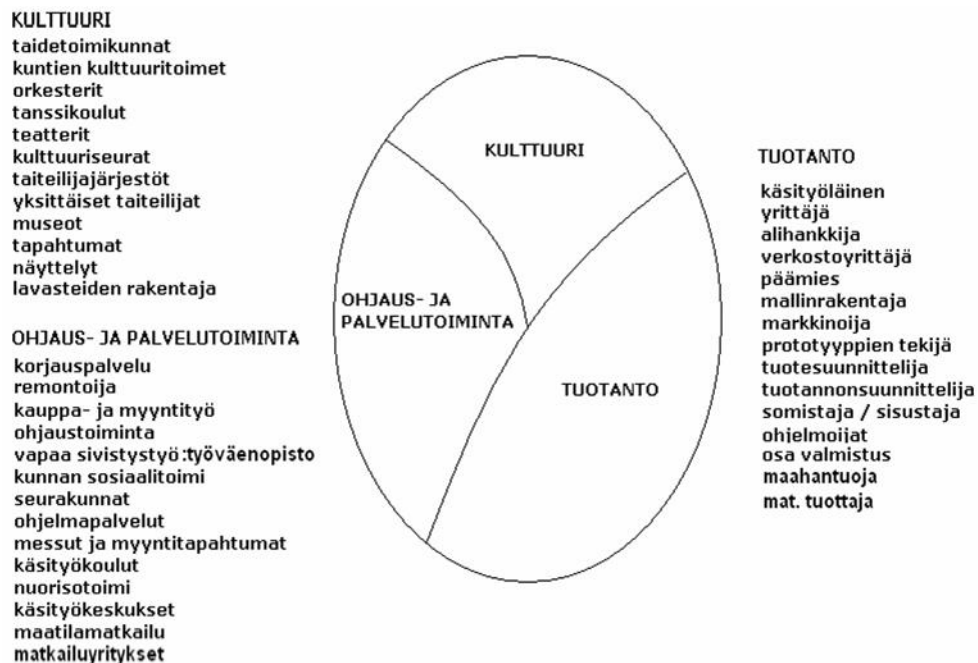
Viimeaikoina opiskelijoiden ammatillinen tausta laajentunut ja opintojen kokonaispituudet ovat pidentyneet. Tavoitteellisemmalla opintosuunnitelmalla voi saavuttaa tarvittava koulutus ja työelämävalmiudet nopeammin. Yhteiskunnallisesti säästetään kun päällekkäiskoulutusta ja useita saman tason tutkintoja ei suorita samat henkilöt.

2 KÄSI- JA TAIDETEOLLISUUSALAN TYÖELÄMÄN HAASTEET

2.1 Työelämän vaatimukset

Käsi- ja taideteollisuusosalalla voi toimia omien tavoitteidensa mukaan joko toisen palveluksessa tai yrittäjänä. Alalle on tyypillistä asiakaslähtöinen toimintatapa ja oman tuotteen tai/ja palvelun tarjoaminen. Monen käsityöläisen toimenkuvan kokonaisuus koostuu alan eri toimialoista.

Käsi- ja taideteollisuusalalla tarvitaan erikoisosaajia. Alalla pärjätäkseen ja kehittyäkseen on löydettävä omat vahvuutensa. Alan työelämä ei kaipaakaan samanlaisia osaajia, vaan erikoistuneita ammattilaisia, jotka osaavat tarvittaessa toimia erilaisissa tehtävissä eri toimialoilla (kuvio 1.)

KUVIO 1. Käsi- ja taideteollisuuden työelämä on erilaisina tehtävinä eri toimialoilla (Jyväskylän aikuisopisto 2005).

Verkostoituminen on käsityöläisille elintärkeää tarvittavan asiantuntemuksen kokoamiseksi. Monialaisessa verkostoitumisessa tarvitaan ymmärrystä eri ammattialojen hyvinkin erilaisille toimintatavoille, näkökulmille ja ammatilliselle identiteetille (Kälviäinen 2005, 27). Verkostoitumalla yrittäjä voi kehittää uusia tuotteita ja markkinoida tuotteitaan esimerkiksi messuilla. Yhteistyö mahdollistaa keskittymisen omaan vahvuusalueisiin, kuten tuotteiden valmistamiseen, kilpailutilanne voi kuitenkin haitata verkostoitumista.

Käsityön merkitys muuttuu ja välineellistyy jatkuvasti. Tuotteiden suunnittelussa valmistuksessa on osattava hyödyntää uutta teknologiaa. Jatkossa kulttuuri- ja sisältötuotanto sekä kulttuurimatkailu lisäävät ja monipuolistavat jatkuvasti alan työtehtäviä ja edellyttävät ammattitaidon jatkuvaa kehittämistä. (Opetushallitus, 2001, 103).

2.2. Monialaisuus

2.2.1 Käsityökulttuuri

Kulttuurimatkailun liittäminen käsityöhön luo monenlaisia mahdollisuuksia yrittäjille. Perinteisin lienee tuotteiden valmistaminen ”matkamuuistoiksi”. On kuitenkin huomattavaa, että käsityöllä voi olla alueellisesti huomattava merkitys paikkakunnan elinkeino- ja kulttuurielämälle. Tästä esimerkkinä on Jämsä huopatehtaineen ja Rauma pitseineen.

Käsityötuotteiden valmistaminen ja niihin liittyvät palvelut antavat matkailijalle mahdollisuuden tutustua alueen perinteeseen ja paikallisuuteen sekä nauttia ympäristöstä. Käsityölliset palvelut synnyttävät monitasoisia elämyksiä matkailijoiden koettavaksi (Kälviäinen 2005, 87). Käsityökulttuurilla on merkittävä tehtävä tiedottaa alan perinteistä ja nykypäivän käyttömahdollisuuksista. Vain perinteitä kunnioitten voidaan luoda jotain aivan uutta.

2.2.2. Kädentaitojen ohjaus- ja palvelutoiminta

Käsityöyrittäjille ohjaus- ja opetustyö on tyypillinen tapa hankkia elantonsa tuotevalmistuksen ohella. Erilaista hyvinvointia tuottavia palveluja ovat elämys-, virike-, rentoutus- ja toiminnanohjauksen palvelut. Ohjaustoiminnan kirjo laajenee näistä pienistä, kokeilullisista ja toiminnallisista hetkistä aina pitkiin, käsityötaitoa perusteellisesti opastaviin kursseihin asti (Kälviäinen 2005, 22).

Matkailutoimintaan kaivataan yhä enemmän monipuolista ohjelmaa. Erilaisten virikehetkien järjestäminen työnäytöksinä tai tekemisen kokeiluna antaa uusia kokemuksia ja elämyksiä. Tapahtumasta ja matkasta jää miellyttävä positiivinen muisto. Usein näihin hetkiin voi liittyä museaalisten, erilaisten perinne- tai luonnonympäristöjen hyödyntämistä (Kälviäinen 2005, 23).

Monilla käsityöyrittäjillä on aikaisempaa koulutusta, joko terveydenhuollon, käden taitojen tai taiteen alueelta. Heillä on mahdollisuus toimia kädentaitojen alueella terapeuttisten palveluiden välittäjänä (Kälviäinen 2005, 65). Moniammatillisuus antaa tukea vaativaan sosiaaliseen työhön, johon kaikista käsityöyrittäjistä ei ole.

2.2.3. Käsityötuotteiden tuotanto

Tuotteiden valmistus käsityönä on hidasta ja siksi kallista. Monille käsityöyrittäjille piensarjojen valmistaminen on elinehto, jotta voi valmistaa myös uniikkituotteita. Nykyisin alalle on tyypillistä teettää osa työstä alihankintana toisella yrittäjällä. Tällöin kukin osaaaja voi erikoistua oman vahvuutensa kehittämiseen. Yksi voi olla työskentelyssään nopea ja laadukkaan työn tekijä ja toinen taas hallitsee paremmin tuotekehittelyn ja suunnittelun.

Menestyneiden käsityötuotteiden tulee olla usein moniarvotuotteita. Markkinakelpoinen tuote voi olla yhtäaikaaisesti hoitotuote ja matkamuisto tai yrityslahja ja stressiä lievittävä tuote (Kälviäinen 2005, 32).

Alalle on tyypillistä tarjota valmiita materiaalipaketteja ohjeineen ja mahdollisine aihioineen. Tällainen palvelu sijoittuu konkreettisten tuotteiden valmistuksen ja palveluna tuotettavan ohjaustoiminnan välimaastoon (Kälviäinen 2005, 25).

2.3. Jyväskylän aikuisopisto, käsi- ja taideteollisuusala

Valmistavassa koulutuksessa pyritään tutustumaan monipuolisesti alaan ja laaja-alaisesti erilaisiin yhteistyökumppaneihin. Ammatillisella tulee olla valmiudet toimia erilaisissa työvaltaisissa tehtävissä, joissa korostuu kulttuurin ja ympäristön taju, esteettisyys ja luova osaaminen, tyyli- ja laatu tietoisuus, tietojen ja taitojen soveltaminen ja yhteistyökyky tuotantoprosessin eri vaiheissa. Alan ammatillaisen on hallittava erilaiset materiaalit, työvälineet ja menetelmät laaja-alaisesti. (Opetushallitus 2001,102).

Käsi- ja taideteollisuusalan opiskelijoilla ei ole selkeää työelämää, jonne lähteä työssä oppimaan tai jonne voisi sijoittua opintojen jälkeen. Opintojen aikana tutustaan alaan erilaisissa projekteissa ja henkilökohtaisissa asiakastöissä. Henkilökohtaisten painotusten mukaan voidaan tutustua laajemmin esim. yrittäjyyteen tuotteiden valmistajana tai palvelujen tuottajana.

Alalla on paljon yhden hengen yrityksiä, jotka toimivat pienissä tiloissa. Joten työssä oppijaa on vaikea ottaa yrityksen toimitiloihin. Työelämän kanssa tehdäänkin paljon yhteistyöhankkeita, jotka opiskelijat toteuttavat oppilaitoksen tiloissa. Varsinaisen tuotevalmistuksen ohessa opiskelijat tutustuvat alan yrittäjyyteen ja toimintatapoihin.

3 HENKILÖKOHTAISTAMINEN

3.1. Aihe-projekti

Aikuisopiskelun henkilökohtaistaminen Aihe – projektissa (2001 - 2006) henkilökohtaistaminen toimi näyttötutkintotoiminnan kehittämisen strategiana. Henkilökohtaistamisen perustana on oppijalähtöisyys. Se ilmenee aikuisen oppimista tukevan pedagogiikan, avoimien oppimisympäristöjen ja ammatillisen oppimisen ohjauksen kehittämisenä. Henkilökohtaistaminen tarkoittaa näyttötutkintojärjestelmässä tutkinnon suorittajan ja opiskelijan ohjauksen, neuvonnan, opetuksen ja tukitoimien asiakaslähtöistä suunnittelua ja toteutusta (Rikkinen 1.12.2006).

Aihe-projektin ydintoiminta kohdistui koulutuksen järjestäjien oppilaitos- ja yritys ympäristöissä toteutettavien aikuisopiskelun henkilökohtaistamiseen liittyvien kehittämishankkeiden tukemiseen. Aihe-projektin hankkeissa on yleisesti ottaen kehitetty kokonaisvaltaisen ohjauksen menetelmiä ja rakenteita. Hankkeissa pyrittiin mahdollisimman joustavaan tutkinnon suorittamiseen, aktivoimaan ja tukemaan yleisesti tutkinnon suorittajia ohjauskeskustelujen ja muiden tutkinnon etenemistä lisäävien menetelmien kautta sekä kiinnittämään huomiota pitkäjänteisemmin ja syvällisemmin palvelun laatuun ja asiakastyytyväisyyteen (Spangar, Jokinen & Filander 2003, 20-21).

Kun opiskelija saadaan näkemään, että tavoitteiden asettaminen tehdään huomioiden juuri hänen tarpeensa ja mahdollisuutensa, sitoutuu hän opintoihinsa tavoitteellisemmin. Tutkinnon suorittajan tulevaisuuden tavoitteiden on oltava myös oppilaitoksen tavoitteissa. Oppilaitoksen on mahdollistettava tutkinnon suorittaminen siinä alueellisessa ympäristössä, jossa tutkinnon

suorittaja elää ja asuu vakinaisesti. Hänelle annetaan todelliset mahdollisuudet tutkintoa suorittaessaan luoda omaa tulevaisuuttaan ja työhistoriaansa.

3.2. Oppilaitoksen sitoutuminen ja kehittyminen

Jokaisen opiskelijan tarpeet, mahdollisuudet ja tulevaisuuden toiveet ohjaavat koulutuksen järjestäjän asiakaslähtöisiä periaatteita. Ohjauksella voidaan tehdä näkyväksi erilaisia mahdollisuuksia ja varmistetaan, että opiskelija tekee juuri hänen mahdollisuuksiin ja tavoitteisiin oikeat valinnat. Samalla huolehditaan opiskelijan henkilökohtaisista mahdollisuuksistaan opiskella erilaisin opiskelujärjestelyin.

Kouluttajilla on oltava mahdollisuus henkilökohtaiseen ohjaukseen, jotta opiskelijoita on mahdollisuus kohdata yksilöinä. Oppilaitoksen johdon on annettava mahdollisuus ja oltava mukana luomassa uutta yhteistä toimintakulttuuria.

Aikuisopiskelun henkilökohtaistamisen projektin arvioinnissa todetaan henkilökohtaistamisen edellyttävän uudenlaista resursointia. Henkilökohtaistamisen levittäminen ja vakiinnuttaminen edellyttävät toimintakulttuuria, johon kuuluvat arvot, asenteet, ajattelutavat, toimintatavat, vuorovaikutustaidot ja yhteinen kieli. (Spangar ym. 2003, 23.)

Toimintakulttuurin muutos edellyttää myös periaatepäätöksiä esimerkiksi siitä, että tutkinnon suorittaja saa oppilaitoksen sisällä vapaasti valita tarvitsemansa kurssit. On oivallettu, että henkilökohtaistaminen ei ole yksilöllistämistä, vaan tietyissä ohjauksellisissa konteksteissa tapahtuva sosiaalinen prosessi (Spangar ym. 2003, 50). Ohjauksen avulla on pohdittava, mitä osaamista tutkinnon suorittajat tarvitsevat suorittaakseen jonkin tutkinnon ja miten se osaaminen otetaan haltuun. Aikaisemman osaamisen huomioimiseksi voi joskus olla viisaampaa yhdistää eri tutkintojen osia tai kursseja tavoitteiden saavuttamiseksi.

Tutkinnon suorittajan ammatillisen kasvun kehittyminen on toisinaan myös vanhojen tutkintojen päivittämistä vastaamaan tämän päivän työelämän tarpeita. Oppilaitoksen on siis eletävä tiiviissä yhteistyössä työelämän kanssa, pidettävä jatkuvasti yllä tietojensa ja osaamisensa päivittämistä sekä pyrittävä ennakoimaan tulevaisuuden tarpeita. Tiedon ja osaamisen vanhe-

tessa ja menettäessä relevanssinsa nopeasti, on yksilöllä ja organisaatiolla oltava jatkuvan ammatillisen kasvun valmiudet eli niiden on kyettävä kehittämään ja uudistamaan osaamistaan jatkuvasti (Ruohotie 2000, 49-28).

3.3. Lainsäädännön muutokset

Aikuiskoulutusta sääteleviä lakeja tarkennettiin 1.1.2006 alkaen huomioiden henkilökohtaistamisen tutkinnon suorittamisessa. Ammatillisesta aikuiskoulutuksesta annetussa laissa (631/1998) tarkennetaan useita näyttötutkintojärjestelmään liittyviä säädöksiä ja lakiin nostettiin eräät säädökset asetuksesta. Keskeiseltä sisällöltään useimmat säännökset ovat samanlaisia kuin aikaisemmin voimassa olleessa laissa ja asetuksessa (Opetushallitus 19.12.2005). Aihe – projektin ansiosta vuoden 2006 alusta saatiin aikuiskoulutuksesta annettuun lakiin ja asetukseen muutoksia, jotka tarkentavat näyttötutkintojärjestelmään liittyviä säännöksiä (Laki ammatillisesta aikuiskoulutuksesta annetun asetuksen muuttamisesta 1202/2005, asetus ammatillisesta aikuiskoulutuksesta annetun asetuksen muuttamisesta 1013/2005). Henkilökohtaistaminen näkyy uudessa laissa omana säännöksenään kolmivaiheen henkilökohtaistamisessa, joka koostuu hakeutumisvaiheesta, tutkinnon suorittamisesta sekä tarvittavan ammattitaidon hankkimisesta. Säännöksessä halutaan korostaa tutkinnon suorittamisen ensisijaisuutta suhteessa koulutukseen

Tutkintoon valmistavassa koulutuksessa noudatettavien henkilökohtaisten opiskeluohjelmien perusteita koskeva säännös asetuksesta (812/1998, 1 § 1 mom) kumottiin. Tilalle lakiin kirjattiin (8 § 3 mon) velvollisuus henkilökohtaistamisesta, koulutuksen järjestäjällä on velvollisuus huolehtia näyttötutkintoon ja siihen valmistavaan koulutukseen hakeutumisen, tutkinnon suorittamisen ja tarvittavan ammattitaidon hankkimisen henkilökohtaistamisesta. Tutkintotoimikuntien on valvottava henkilökohtaistamisen toteutumista osana näyttötutkintojen järjestämisuunnitelmaa. (Opetushallitus 19.12.2005.).

Lisäksi Opetushallitus on antanut 1.3.2007 voimaan tulevan määräyksen henkilökohtaistamisesta. Määräys velvoittaa koulutuksen järjestäjän henkilökohtaistamaan näyttötutkintoon ja siihen valmistavaan koulutukseen hakeutumisessa, tutkinnon suorittamisessa ja tarvittavaan

ammattitaidon hankkimisessa. Määräys kumoaa määräyksen henkilökohtaisten opetusohjelmien laatimisesta (47/011/2000).

4 TUTKIMUSKYSYMYKSET

Aikuiskoulutuksen ja tutkintojen järjestämisessä on viime vuosina tapahtunut suuria muutoksia. Uusimmat tutkinnon perusteet kirjoitetaan joustavimmiksi ja niiden toivotaan siten vastaavan paremmin työelämän tarpeita. Kouluttajille tämä lisää haasteita, pitäisi tuntea laajemmin eri työelämän osa-alueita. Miten siis vastata juuri kukin opiskelijan henkilökohtaisiin opinpolkujen haasteisiin?

Missä vaiheessa tulee rajat vastaan, mitkä ovat henkilökohtaistamisen mahdollisuudet tutkinnoissa? Henkilökohtaistaminenhan ei tarkoita yksityisopetusta.

Opiskelijoilta odotetaan yhä enemmän itseohjautuvuutta ja vastuun ottamista opinnoistaan. Suurimmalla osalla aikuisopiskelijoista on edellisistä opinnoista jo vuosia. He ovat tottuneet aivan toisenlaiseen opiskelutyyliin. He odottavat opettajien antavan valmista tietoa, jonka he opettelevat ulkoa. On siis tarkoin selvitettävä, mitkä ovat ne todelliset henkilökohtaiset ohjaustarpeet kullakin opiskelijalla.

Alalla opiskelevien taustojen ja motiivien tunteminen antaa koulutuksen suunnittelijoille tietoa, mihin suuntaan valmistavaa koulutusta tulee kehittää. Nykyisessä nopeatempoisessa yhteiskunnassa tulisi alati seurata muutoksia, soveltaa ja muuttaa toimintatapoja tarpeen mukaan.

Vastauksia edellä esitettyihin tutkimuskysymyksiin on etsitty aikaisemmista tutkimuksista ja hankkeista. Sen lisäksi aineistoa on kerätty henkilökohtaisissa keskusteluissa opiskelijoiden kanssa.

5 HENKILÖKOHTAISTETTujen OPINPOLKUJEN HAASTEET

5.1. Tutkintojen ja koulutuksen järjestäjien haasteet

Aikuisopiskelijat ovat taustaltaan erilaisia, heidän kokemuksensa muokkaavat näkemyksiä uusista asioista. Kun kehitetään aikuiskoulutusta ja henkilökohtaistamaan oppimisprosessia on pohdittava, miten aikaisempi elämä kokemuksineen vaikuttavat uuden oppimiseen ja tulevaisuuden suunnitteluun. Aikaisempien ammattien ja koulutusten kartoittaminen antaa suuntaa niistä aloista, joilta käsi- ja taideteollisuus alalle tullaan. Tämän tiedon hyödyntäminen ja sen tuomat mahdollisuudet tulee selvittää, jotta koulutusta voidaan kehittää asiakaslähtöisemmäksi. Alalla tarvitaan erikoisosaajia, aikaisempi ammatti voi olla vahvuustekijä tulevaisuuden käsityöläiselle.

Joillakin tutkinnon suorittajilla on motivaationa tulla opiskelemaan, kehittyä aikaisemmassa ammatissa, saada omaa työtään mielekkäämmäksi ja siten parantaa omaa työssäjaksamistaan. Opintojen ja monipuolisen kurssitarjonnan tulee pystyä vastaamaan tähän tarpeeseen. Osaminen tulee nähdä kokonaisuutena, jota tutkinnot eivät saa rajoittaa. Tutkinnon suorittajalla ei aina ole tarvetta suorittaa koko tutkintoa. Joskus voi olla parempi suorittaa osatutkintoja kahdesta tutkinnosta ja laajentaa siten ammatillista osaamistaan. Tämä lisää kouluttajien haastetta tuntea muita koulutusaloja ja heidän tutkintojaan.

Työelämässä jo olleet aikuiset ymmärtävät ja osaavat seurata yhteiskunnan muutoksia. He osaavat huomioida sen epävarmuuden. Koulutukseen hakeudutaan, jotta löydettäisiin mielekästä työtä. Koulutuksen järjestäjien tulee pohtia, minkälaisia osaajia työelämä tarvitsee. Opilaitokset eivät kuitenkaan voi taata opetussisältöjä, joilla varmasti työllistyisi. Työtehtävät eivät ole enää niin pysyviä kuin aikaisemmin. Koulutuksen tavoitteena tulee olla työtä kehittävä ote, joka merkitsee esimerkiksi kriittistä suhtautumista vallitseviin ammattikäytänteisiin. (Räkköläinen 2001, 42).

Tutkinnon suorittajan näkökulmasta on tärkeää saada virallista tunnustusta osaamisestaan.

Tutkinnon tai vain osa tutkinnon suorittaminen antaa henkilökohtaista vapautta valita yksilölle

liikkua työmarkkinoilla, vaihtaa työpaikkaa ja siten kehittyä henkilökohtaisella urallaan. Koulutuksen järjestäjillä on velvollisuus kehittää mahdollisuutta ammatillisen vapauden saavuttamiseen tutkintoja suorittamalla, koska ammatillista koulutusta tuotetaan julkisin varoin. (Räkköläinen, 2001, 37).

Kouluttajien on valmistauduttava esittämään asiansa monista eri näkökulmista. Enää ei voida suunnitella koulutuksia ja kursseja yhdenlaisen oppimistavan mukaan, vaan on huomioita erilaisia mahdollisuuksia. Työelämässä jo olleilla voi olla omia henkilökohtaisia suhteita, joita voi hyödyntää uuden ammatin opiskelussa. Esimerkiksi työssä oppimispaikka voi löytyä entisestä työpaikasta, mutta eri tehtävistä. Myös kouluttajien on osattava asennoitua uuden oppimiseen, tutustuessa uusiin haasteisiin ja erilaisiin työyhteisöihin.

Kouluttajat ovat koulutuksen ammattilaisia ja heidän on tunnettava oman ydinosaamisensa lisäksi useita lähialoja. Tietoisuus alan laaja-alaisuudesta riittää, kun on kyky verkostoitua. Alaan ja verkostoihin perehdyttäminen avaa monia mahdollisuuksia, joita moni tutkinnon suorittaja ei ole osannut opintojensa alussa edes ajatella.

5.2. Työelämän haasteet

Käsi- ja taideteollisuusosalalle tulee paljon opiskelijoita, jotka haluavat kouluttaa itsensä uuteen ammattiin. Moni on uupunut aikaisemmassa ammatissaan, ja siksi he eivät halua nähdä mitään yhtäläisyyksiä osaamisessaan tutustuttaessa käsityöläisyyden vaatimuksiin. Kuitenkin moni pystyy hyödyntämään aikaisempien työtehtävien vaatimia osaamisalueita.

Työelämän pitäisi aktiivisemmin huolehtia työntekijöidensä jaksamisesta. Itsensä kehittämisen ja siihen kannustaminen, lisäävät työntekijöiden mielekkyyttä. Samalla työntekijät sitoutuvat kehittämään omaa työtään ja työpaikkaansa, vaikka työtehtävät ovat muuttuneet ennalta arvaamattomiksi, tarkat toimenkuvat ja virat ovat vähentyneet. Työntekijältä odotetaan yhä enemmän vastuuta tuloksesta ja toiminnan kehittämisestä (Räkköläinen, 2001, 42).

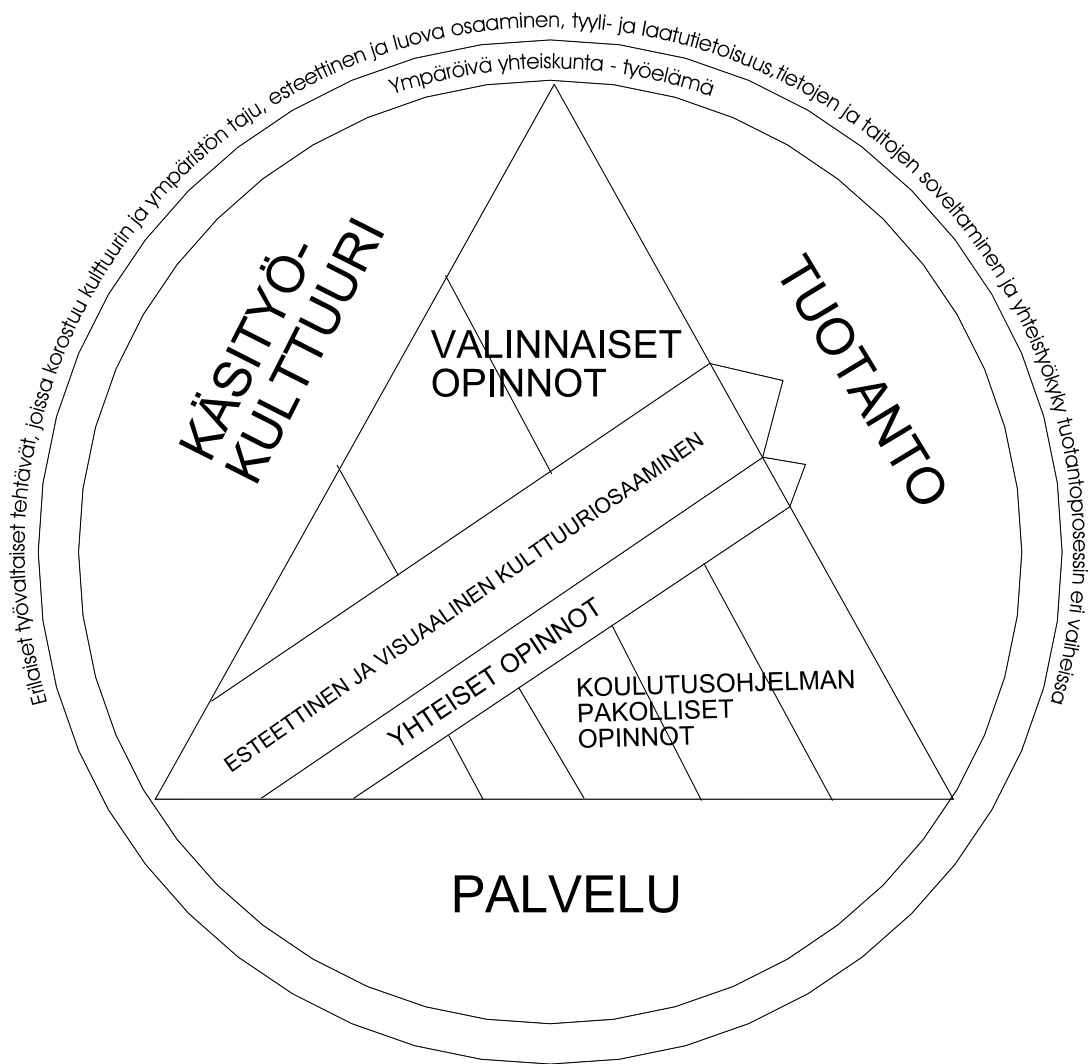
Työpaikkojen pitää sitoutua antamaan koulutusta työpaikoilla. Työssä oppiminen haastaa työnantajat kouluttamaan tutkinnon suorittajia sekä osallistumaan näyttötutkintojen arvioin-

tiin, että kehittämään koko tutkintojärjestelmää. Työpaikalla oppiminen on saamassa yhä tärkeämmän roolin osana koulutusta. Ammattiosaamisen tarve useilla aloilla on laajentunut niin, että koulutus oppilaitoksissa ei enää pelkästään riitä. Tarvitaan erilaisia työssä oppimisen muotoja ja mahdollisuuksia opiskella ammattiin ja suorittaa ammatillisia tutkintoja.

6 HENKILÖKOHTAISTAMISEN MAHDOLLISUUDET TUTKINNOISSA

Uudet opetussuunnitelmat ja koulutusohjelmat ovat rakentuneet yhteiskunnan muutokset huomioiden. Opetussuunnitelmat kertovat tutkinnon järjestäjille, minkälaista osaamista tutkinnossa tarvitaan. Tarvittava koulutus ei enää rakennu pelkästään valtakunnallisen opetussuunnitelman ympärille, vaan jokaiselle oppijalle räätälöidään oma henkilökohtainen opetussuunnitelma.

Näyttötutkintoperusteisessa koulutuksessa oppiminen ei ole sidottu aikaan tai paikkaan. Oppiminen ei ole enää luokkahuonesidonnaista. Henkilökohtaistamisen myötä etsitään jokaiselle oppijalle hänelle sopivat oppimisympäristöt ja –tavat. Käsi- ja taideteollisuusosalalla ei ole suuria yrityksiä, jossa voi olla työssä oppimisjaksolla useampi opiskelija. Alan yritykset ovat usein yhden tai kahden henkilön yrityksiä, joissa ei ole edes tilaa ottaa työssä oppijaa. Onneksi alalta voi sijoittua monille eri aloille. Koulutus ja tutkinnon perusteet mahdollistavat sijoittumisen yhteiskunnan eri aloille (kuvio 2.).

KUVIO 2. Käsi- ja taideteollisuuden ammattitaidon hankkiminen suhteessa työelämän eri osa-alueisiin (Jyväskylän aikuisopisto 2005).

Tutkinnon järjestäjän on taattava yksilölle mahdollisuus henkilökohtaiseen urakehitykseen. On muistettava, että julkisin varoin tuotettava ammatillinen koulutus ei voi olla vain yritysten henkilöstökoulutusta. Sen on mahdollistettava myös työvoiman liikkuvuus ja annettava yksilölle mahdollisuus työpaikan vaihtoon. (Räkköläinen 2001, 37.)

Maakunnallisen näyttötutkintostrategian tavoitteena on luoda yhtenäiset toimintaperiaatteet ja käytännöt näyttöjen järjestämisessä. Strategian taustalla on asiakaslähtöinen tutkinnon suorittajan osaamisen tunnustaminen. Yhtenä näyttötutkintotoiminnan peruslinjauksena ja toimintatapana on kirjattu kolmivaiheinen henkilökohtaistettu tutkinnon suorittaminen. Näyttötutkintostrategian ovat yhteistyönä laatineet Jyväskylän koulutuskuntayhtymän, Jämsän seudun

ammattillisen koulutuksen kuntayhtymän sekä Äänekosken ammatillisen koulutuksen kuntayhtymän edustajat.

Henkilökohtaistaminen lisää ohjauksen tarvetta. Opetushallituksen aikuisopiskelijan ohjaus- ja arviointihankkeessa 2002 - 2003 nousi tutkimustuloksena esille asiantuntemuksen puute. Joissakin aikuisoppilaitoksissa on opinto-ohjaajia, mutta harva heistä on pätevä, joten kokonaisuutena aikuisten opinto-ohjaus on hajanaista. (Opettaja –lehti 39/2005, 32).

7 AIKUISTEN TUTKINNON SUORITTAJIEN OHJAUSTARPEET

7.1. Hakemisvaiheen ohjauksen henkilökohtaistaminen opinpolulla

7.1.1. Opintoihin hakeutuminen käsi- ja taideteollisuusosalalla

Aikuisena opiskelemaan lähteminen on suuri päätös. Päätöstä pohditaan jopa vuosia. Erilaiset käsityöt ovat liittyneet elämään harrastuksena ja usein haaveena on joskus opiskella alaan ja saada alalta uusi ammatti. Käsi- ja taideteollisuusalaan on helppo päästä tutustumaan harrastusten avulla. Erilaista kansalaisopistojen ja muun vapaan sivistystyön kurssitoimintaa on runsaasti tarjolla.

Jyväskylän aikuisopisto, käsi- ja taideteollisuusala on tehnyt jo vuosia yhteistyötä Jyväskylän seudun kansalaisopiston kanssa. Kansalaisopistossa suoritettuja kursseja on voinut hyödyntää osana ammatillisia tutkintoja. Opiskelijat ovat voineet hankkia laadukasta koulutusta ja tietoa alasta vahvistaakseen päätöstä lähteä opiskelemaan alaa. Kansalaisopiston ohjelmaan on muutamina vuosina kuulunut tiedotustilaisuus tuleville artesaaniopiskelijoille. Opistolla on myös koulutusta työttömille. Heidän kädentaito-osuudessaan ryhmä on vierailut aikuisopistossa tutustumassa käsi- ja taideteollisuusalan ammatilliseen koulutukseen. Yhteistyö on tuottanut uusia opiskelijoita kumpaankin oppilaitokseen. Kun on saanut riittävästi tietoa alasta ja oppi-

laitoksesta, on helppo tehdä päätös opiskelemaan lähdestä. Ne opiskelijat, jotka ovat hankkineet tietoa, sitoutuvat tavoitteellisesti opintoihinsa.

Opintoihin hakeudutaan vapaamuotoisella hakemuksella, joka voi sisältää todistusten lisäksi työnäytteitä ja suosituksia. Vapaamuotoinen hakemus herättää monesti kysymyksiä hakijoissa ja aktiivisimmat heistä ottavat yhteyttä oppilaitokseen.

Hakeutumisvaiheen ohjausta ollaan kehittämässä yhä asiakaslähtöisemmäksi. Jatkuva haku tutkintoihin mahdollistaa ohjauksen jo ennen opintojen alkua. Koulutustiedusteluihin vastataan ottamalla yhteyttä henkilökohtaisesti ja kutsumalla haastatteluun. Tulevaisuudessa opiskelemaan haluavat hakevat opintoja joltakin alalta ja ohjauksen tukemana he valitsevat itselleen sopivan tutkinnon tai osatutkinnon suoritettavakseen.

7.1.2. Käsi- ja taideteollisuusalan opiskelijoiden osaamiskartoitus opintojen alussa

Heti opintojen alussa tai jo ennen aloitusta käsi- ja taideteollisuusosalalla on tapana tehdä osaamiskartoitus, jossa selvitetään tulevan tutkinnon suorittajan osaamista suhteessa tutkinnon vaatimuksiin. Yksi työväline osaamiskartoitukseen on internet – sivustoilla (www.osaan.fi). Osaamista on voinut hankkia koulutuksessa, työssä, harrastuksissa, järjestötoiminnassa tai vapaaehtoistöissä. Samalla pyritään selvittämään opiskelijan mahdollisuuksia opiskella. Toinen tapa selvittää osaamista on, että opiskelijalle annetaan tehtäväksi kirjoittaa ”oman elämänsä reikäleipä”. Siinä hän kuvaa omaa elämäntilannettaan ja ajankäyttösuunnitelmaansa (liite 1). Hänen tulee pohtia oman elämänsä laatua, terveyttään, taloudellista tilannettaan, opiskelutaitojaan sekä visioida henkilökohtaisia tulevaisuuden tavoitteistaan. Näiden asioiden pohjalta pyritään selvittämään yhteistyössä, miten opintoja on mahdollista viedä eteenpäin.

Kokosin viidenkymmenen käsi- ja taideteollisuusalan opiskelijan henkilökohtaiset opiskelusuunnitelmat. Keräsin niistä tietoa heidän iästään, pohjakoulutuksestaan, työkokemuksestaan sekä motivaatiosta lähteä opiskelemaan.

Opiskelijoiden ryhmästä 1950 –luvulla syntyneitä on 13 henkilöä, 60 –luvulla 9, 70 –luvulla 13 ja 80 –luvulla syntyneitä 15. Ikäjakauma on yllättävän tasainen, sillä yleisesti on ajateltu, että aikuisopiskelijoiden ikäjakauma on nuorentunut vuosien varrella. On todettu, että oppiminen on usein tehokkaampaa, kun joukossa on eri-ikäisiä henkilöitä. Elämäkokemuksen tuoma tieto ja taito herättävät nuoremmissa kunnioitusta ja nuorten into ja spontaanisuus antaa vanhemmille opiskelijoille rohkeutta tarttua uusiin asioihin.

Aiempaa koulutusta opiskelijoilla on runsaasti. Ylioppilaita joukossa on 22 henkilöä, joista 4:llä ei ollut mitään muuta koulutusta. Muuta ammatillista koulutusta oli 33 henkilöllä ja 5 opiskelijalla oli yliopistossa suoritettu tutkinto. Yliopistossa opiskelleet ovat opettajia tai lastentarhanopettajia. Ammatilliset tutkinnon suorittajista löytyy viiden eri alan osaajia. 15 henkilöllä on ammatillinen tutkinto sosiaaalialalta, 10:llä kaupalliselta, 7:llä vaatetusosalta ja yhdellä tekniseltä alalta. Koska aikaisempaa koulutusta on runsaasti, on suurin osa ammatinvaihtajia tai henkilöitä, jotka kaipaavat lisäpätevyyttä omassa ammatissaan. Monelle aikaisempi ammatti ei ole enää tarjonnut ammatillisia haasteita ja siksi on lähdetty laajentamaan osaamisalueitaan. Muutama on maininnut työuupumuksen syyksi hakeutua koulutukseen. Moni etsii väylää mielekkäämmälle elämälle, jossa työ ei hallitse ja elämä olisi elämisen arvoinen. Kaupallisen alan koulutuksen saaneet haluavat usein suunnata opintojaan kohti käsityöläisyysrittäjäyttä.

7.1.3. Hakeutumisvaiheessa saadut taustatiedot ohjauksen tukena

Jotta opiskelija ymmärtää ja oppii arvostamaan aikaisempaa osaamistaan, on se tehtävä näkyväksi. Aikuisten oppiminen onnistuu parhaiten, kun he saavat yhdistää uuden tiedon vanhaan osaamiseensa. Aikaisempi koulutus tai ammatti on otettava huomioon opintoja suunniteltaessa.

Varhaisella hakemisvaiheen onnistuneella ohjauksella sitoutetaan opiskelijoita omaan opinpolkuunsa. Hakeutumisvaiheessa osaamista verrataan tavoitteisiin ja oppimistarpeisiin. Aina yksi tutkinto ei johda toivuttuun osaamiseen, on etsittävä mahdollisuuksia suorittaa esimerkiksi osa tutkintoja. On myös pohdittava, mikä tutkinnon taso (perus-, ammatti- vai erikoisam-

mattitutkinto) on sopivin ja tarkoituksenmukaisin. Perustutkinto halutaan usein suorittaa tutkintonimikkeensä artesaani, vuoksi.

Opinpolun hahmottumiseen vaikuttaa, minkä tyyppisestä koulutuksesta on kyse. Työvoimapolitiisissa ja oppisopimuskoulutuksissa hakemisvaiheen ohjausta ja seuranta on jo luonnostaan enemmän kuin omaehtoisessa koulutuksessa. Siinä on usein opiskelijan omasta aktiivisuudesta kiinni, kuinka paljon hän saa hakemisvaiheen ohjausta. Ohjausta ja tietoa koulutustarjonnasta antaa usein monta eri henkilöä. Koulutussihteeri antaa informaatiota ja lähettää esitteitä. Lisäksi kouluttajat antavat jonkun verran tietoa. Varsinaisia opinto-ohjaajia aikuiskoulutuksissa on vähän, joten varsinaisten opinpolkujen etsiminen hakemisvaiheessa jää vähäiseksi (Pajarinen, Puhakka & Vanhalakka-Ruoho 2004, 76).

Koulutukseen hakeutuessaan jokainen perustelee itselleen omia valintojaan ja ratkaisujaan. Siksi on luonnollista pohtia suoritettavan tutkinnon vaikuttavuutta tulevaisuuden työuraan. Ajankohtaisia kysymyksiä tällöin ovat, voivatko tulevat opinnot olla osa tulevaisuuden työtäni ja mitä osaamista tulen tarvitsemaan, jotta pystyn ja saan työskennellä haluamassani työssä.

Ohjauksen kautta rakennetaan opintojen etenemistä tukemaan mahdollisimman hyvin tulevaisuuden tarpeita. Näyttötutkintoperusteinen koulutus antaa mahdollisuudet käyttää erilaisia oppimisen keinoja. Tavoitteiden mukaan on pyrittävä löytämään parhaat oppimisen keinot ja paikat.

Ohjausprosessi taidon oppimisessa rakentuu asteittain. Alussa perehdytään opintoihin ja alaan. Henkilökohtaisia tavoitteita selkeytetään ja tiivistetään. Seuraavaksi tavoitteet kirkastuvat. Pyritään verkostoitumaan ja luomaan suhteita, jotka tukevat ja kannattavat elämää ja osaamista tutkinnon suorittamisen jälkeen. Tavoitteena on, että opintojen päättyessä tutkinnon suorittaja on rakentanut itselleen toimivan verkoston, jossa työskennellä alan ammattilaisena. On oltava olla ylpeä omasta osaamisesta, mutta muistettava, että aina voi oppi ja kehittyä.

Viime vuosina käsi- ja taideteollisuusosalalla on lisääntynyt tarve huomioida aikuinen erilainen oppija. Tietoa ja kokemuksia on hankittu erilaisten koulutusten avulla. Edelleen erilaisen oppijan kohtaamiseen liittyy voimattomuuden ja avuttomuuden tunteita. Toimivien toimintatapojen löytäminen on vaikeaa.

Valtakunnallisesti haasteeseen pyritään vastaamaan erilaisten projektien avulla. Lukibussi-hankkeen onnistumista jatketaan Lukineuvola -hankkeella (2004 - 2007). Tänä aikana on tavoitteena rakentaa alueellisia yhteistyöverkostoja, jotka tarjoavat palvelujaan kaikille niitä tarvitsevilla. Erilaiset oppimisvaikeudet ovat paljon yleisempiä kuin luullaan.

7.2. Näyttötutkinnon suorituksen henkilökohtaistaminen osana oppipolkua

Henkilökohtainen näyttösuunnitelma laaditaan tukemaan tutkinnon suorittajan tulevaisuuden tavoitteita. Näyttöä rakennettaessa huomioidaan, mistä näytön antaja on tullut ja minne hän on menossa.

Ammatinvaihtajilla on jo monenlaisia kontakteja työelämään. Näiden yhteyksien hyödyntäminen uuden ammatillisen osaamisen hankkimisessa on monille suunta tulevaisuuteen. Aina ammattia ei tarvitse kokonaan vaihtaa, vaan työnkuvan muutos voi riittää. Monille opettajilla ja lastenhoitajilla on tavoitteena kehittää omaa ammatillista osaamistaan erikoistumalla kädentaitoihin. Näyttösuunnitelmassa huomioidaan tavoitteet ja mahdollisuudet suhteessa tutkinnon perusteissa määriteltyihin ammattitaitovaatimuksiin.

Aikuisena opiskelevan on usein päästävä nopeasti takaisin työelämään. Aina ei ole mahdollista opiskella koko tutkintoa, vaikka koulutukseen osallistuminen onkin mielekästä. Omien tavoitteiden selkeyttäminen vaatii määrätietoisia valintoja. Koko tutkinnon suorittaminen voi olla yksi etappi kohti seuraavaa tavoitetta. Nuorilla, joilla ei ole vielä mitään ammatillista koulutusta, on hyötyä suorittaa koko tutkinto. Aikuisilla, joilla on jo yksi ammatti ja työkokemusta, ei tärkein tavoite olekaan tutkinnon suorittaminen vaan uuden oppiminen.

Aikuisena opiskelemaan lähtevä tekee suuren päätöksen elämänmuutoksesta. Päätösten tekeminen ja tutkinnon suorittaminen on itsensä voittamista, omien rajojen tutkiskelua. Ohjauksen kannalta tutkinnon suorittamisen vaikuttavuutta voidaan tarkastella sen vaikutuksia yksilöön ja hänen minäkäsitykseensä. Muutokset kuten ammatin tai alan vaihdos, lisäävät riskiä joutua identiteettikriisiin. Tuomalla esille aikaisempi osaaminen tuetaan yksilön itsetuntoa ja oppi-

mista. Realististen tavoitteiden asettelulla tuetaan itsetunnon kehittymistä uudessa tilanteessa. (Nissilä, Lairio, & Puukari 2001, 93-96).

7.3. Tarvittavan ammattitaidon hankkimisen henkilökohtaistaminen opinpolulla

Käsi- ja taideteollisuusosalalla tutkintojen perusteet ovat laaja-alaiset ja mahdollistavat erilaisten osaajien kouluttamisen. Tavoitteet pohditaan yksilön omista lähtökohdista huomioiden elämäntilanne ja aikaisempi osaaminen. Osaamistarpeet kartoitetaan, jo opittuja asioita kerrataan ja tietoja päivitetään, jos se katsotaan tarpeelliseksi. Oppimista pyritään viemään eteenpäin jatkamalla siitä, mihin on päästy. Käsi- ja taideteollisuusalan artesaanin tavoite on tulla taitavaksi tekijäksi. Tällöin ei ole oikotietä oppimiseen, on harjoiteltava alan tuotevalmistusta.

Kun on selvitetty mitä pitäisi opiskella, on pohdittava keinot oppia. Henkilökohtaistettaessa on huomioitava opiskelijoiden erilaiset oppimistyylyt. Aikuinen oppii erilalla kuin nuori. Aikuinen oppii parhaiten, jos hän voi yhdistää uuden asia aikaisempaan osaamiseensa.

Käsi- ja taideteollisuusalan valmistava koulutus pyrkii tarjoamaan erilaisia mahdollisuuksia oppia. Opinnot koostuvat selkeistä kursseista luento-osuuksineen, itsenäisistä tai ryhmätehtävistä ja erilaisista projekteista sekä mahdollisista työssä oppimisjaksoista. Useimpia opintokokonaisuuksia on mahdollisuus suorittaa useilla eri tavoin. Saman kurssin voi siis suorittaa osallistumalla opetukseen tai suorittamalla itsenäisen oppimistehtävän. Valmistavan koulutuksen tulee olla mahdollisimman monipuolinen, jotta se tukee ja mahdollistaa erilaiset oppimistyylyt.

Ammattitaidon hankkiminen valmistavassa koulutuksessa vaatii tutkinnon suorittajalta suunnitelmallisuutta ja sitoutumista oppimiseen. Ohjauksella on suuri merkitys opiskelijan opintojen etenemiseen ja tukemiseen. Ohjausta tulee aina olla saatavilla, kun sitä tarvitsee. Aikuiset asettavat itselleen liian usein ja korkeita vaatimuksia, siksi asioiden jäsentäminen on välillä paikallaan.

8 POHDINTA

Kouluttautuminen on kallista niin yhteiskunnalle kuin yksilöllekin. Siksi on pohdittava, kuinka moneen eri ammattiin/tutkintoon on varaa kouluttautua elämän varrella. Tällöin tulee pohdittua, onko lisäpätevyyttä hankittaessa aina suoritettava uusi tutkinto. Eri alojen välillä on tehtävä enemmän yhteistyötä ja tutkittava, mitä yhtäläisyyksiä tutkinnoissa on. Ammatillisten järjestöjen tulee tutkia jäsentensä ammatillista koulutusta ja niiden mahdollisia päällekkäisyyksiä. Opetushallituksen tulee kehittää tutkintojen perusteista yhä joustavampia, jotta työelämän todelliset tarpeet tulevat huomioituksi. Uusien tutkintojen elinikä lyhenee. Pari vuotta sitten ammatillisten tutkintojen perusteiden ikä oli noin viisi vuotta. Nyt tutkintojen perusteet vanhenevat jo kolmessa vuodessa. Työelämä muuttuu ja kehittyy niin nopeasti, että koulutusjärjestelmä ei pysy vauhdissa mukana.

Yksi näyttötutkintojärjestelmän tärkeimmistä tavoitteista on aikaisemman osaamisen tunnistaminen. Tällöin jo osattavia asioita ei tarvitse enää opiskella, vaan opintoja jatketaan siitä eteenpäin. Lähtökohtana on, että työkokemuksella hankittu osaaminen tunnustetaan näyttöillä tutkinnoksi. Suuri osa uusista tutkinnon suorittajista onkin nykyisin ammatinvaihtajia tai nuoria, jotka haluavat opiskella henkilökohtaistetun suunnitelman mukaan ja ottaa enemmän itse vastuuta opiskelustaan. Osaamista ei ole aina hankittu saman ammattialan töissä, mitä tutkintoa ollaan tultu suorittamaan. Siksi osaamisen tunnistaminen on pilkottava pienimmiksi osiksi, jolloin sen tunnistaminen on helpompaa.

Hakeutumisvaiheen ohjaus näyttötutkintoon ja siihen valmistavaan koulutukseen on vasta muotoutumassa. On olemassa jo paljon hyviä käytänteitä, mutta toimintatapoja on jäsennettävä uuden määräyksen vaativalla tavalla. Aikuisopiskelijoiden motiivit aloittaa opiskelu on huomioitava jo ensi kontaktissa. Ensimmäiset toimintatavat ovat vasta pilottivaiheessa.

Jyväskylän aikuisopistossa pilotteja ja erilaisia hankkeita henkilökohtaisille opinpoluille on jo joitakin meneillään. Henkilökohtaistetut opinpolut –hanke kehittää maakunnallista henkilökohtaistamissuunnitelmaa (liite 2). Projektissa työskennellään työryhmissä, joissa on mukana näyttötutkintojen parissa työskenteleviä opettajia ympäri maakuntaa. Projektin tavoitteena on kehittää aikuisten opinpolkuja monipuolistamalla oppimisympäristöjä, kehittämällä opiskelijoiden ohjausta sekä lisäämällä aikuiskoulutuksen henkilöstön osaamista. Maakunnallisuus

takaa yhteistyön eri oppilaitosten välille. Kun opitaan tuntemaan muiden oppilaitosten toimintatavat, on erilaisten yhteistyömuotojen suunnittelukin helpompaa. Hankkeen aikana on jo syntynyt verkkosivut www.aikuisopiskelu.fi , josta löytyy tietoa niin opiskelijoille kuin kouluttajillekin.

Meidän jokaisen, niin opiskelijoiden kuin kouluttajienkin, on oltava avoimia erilaisille ehdotuksille ja ajatuksille, sillä entiseen ei ole enää paluuta. Työelämä vaatii muutosta.

Aino Suholan mukaan

Vahvoja ovat muutokselle alttiit

Ei riitä, että tuntee ammattinsa,
on myös tunnettava maailma,
jossa sitä harjoittaa.

Jos koulutus kuolettaa persoonan,
kapea-alaistaa ihmisen,
hän on mekaanisen tehtävän
mekaaninen suorittaja,
joka pian palaa loppuun.

Muutos on hänelle uhka ja
unelmiksi riittää saavutetuista
eduista kiinni pitäminen.

Tulevaisuuden yhteiskunta
tarvitsee ihmisiä,
joilla on moninaiset ajattelun taidot.

Luovuuden, rohkeuden, kriittisyyden ja
jatkuvan muutoksen käsittämisen taidot.

Elämä ei ole suoritusjono,
vaan ongelmanratkaisuprosessi,
jossa vahvoja ovat muutoksenkohtaajat
Uutta ei voi arvioida sille avautumatta.

LÄHTEET

Ammatillisen peruskoulutuksen opetussuunnitelman ja näyttötutkinnon perusteet. 2001. Käsi- ja taideteollisuusalan perustutkinto, määräys 6/011/2001. Helsinki: Opetushallitus.

Jyväskylän aikuisopisto, käsi- ja taideteollisuusala 2005. Onni, Aikuisopiskelijan opas.

Kälviäinen, M. 2005. Käsityö – yrittäjäyys – hyvinvointi, Uusia liiketoimintapolkuja. Teoksessa M. Kälviäinen,(toim.) D’Art Muotoilun palvelukeskus KTM Julkaisu 9/2005 Elinkeino-osasto, Kauppa- ja teollisuusministeriö, Edita Publishing Oy.

Nissilä, P., Lairio, M. & Puukari, S. 2001. Minäkäsityksen tukeminen ohjauksessa. Teoksessa M. Lairio & S. Puukari (toim.) Muutoksista mahdollisuuksiin. Jyväskylä: Koulutuksen tutkimuslaitos, Jyväskylän yliopisto.

Opettaja –lehti 39/2005

Opetushallitus, Tiedote 19.12.2005

Pajarinen, M., Puhakka, H. & Vanhalakka-Ruoho, M. 2004. Aikuisopiskelijan ohjaus opintopolun tukena sekä oppilaitoksen toimintakulttuurin osana. Helsinki: Opetushallitus

Rikkinen, A. 2006. Luentomateriaali 1.12.200. Aikaansa edellä. Aikuiskoulutuksen konferenssi. 30.11.-1.12.2006. Helsinki.

Ruohotie, P. 2000. Oppiminen ja ammatillinen kasvu. Helsinki: WSOY.

Räkköläinen, M. 2001. Ammatillisen oppilaitoksen ja työelämän yhteistyö –pohdintoja laadukkaaseen toiminnan perusteista. Teoksessa M. Räkköläinen & I. Uusitalo (toim.) Työssäoppiminen ja ohjaus ammatillisessa oppilaitoksessa.

Spangar, T., Jokinen, E. & Filander, K. 2003. Aihe – enemmän kuin aihioita aikuisopiskelun henkilökohtaistamiseen, Aihe –projektin kokonaisarvio 2003. Helsinki: Opetushallitus.

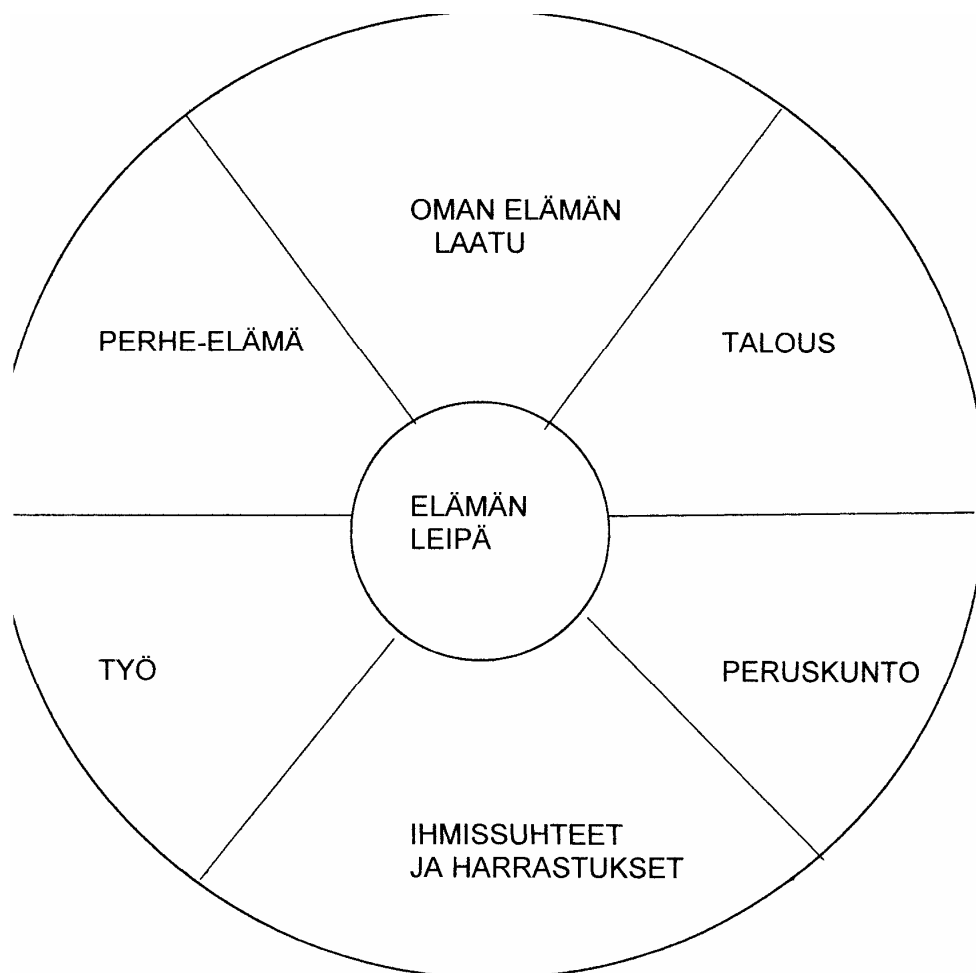
Osaamiskartoitus. Opetushallitus. <http://www.osaan.fi> Luettu 2.3.2007

Henkilökohtaistetut opinpolut. <http://www.aikuisopiskelu.fi> Luettu 2.3.2007

LIITTEET

Liite 1. Oma elämäntilanne ja ajankäyttösuunnitelma

ELÄMÄNTILANTEEN ARVIOINTIA

ITSETUNTEMUS JA OMAN ELÄMÄN LAATU

Miten tyydyttävä on nykyinen elämäntilanteesi ?

Mitä olen oppinut viime vuosina elämässäni ?

Miten olen muuttunut ?

Mitä arvostan, mitkä ovat perusarvoni ?

Kuka mielestäni olen, minkälaiseksi koen itseni ?

Minkälainen käsitys läheisilläni on minusta ?

Mitä pidän persoonallisuuteni vahvuuksina ja miten ne ovat olleet käytössäni ?

Miten voin kasvaa ihmisenä ?

PERHE-ELÄMÄ

Mikä on perheen merkitys itselleni ?

Millainen on tämänhetkinen perhetilanteeni ?

Muuttuuko se lähivuosina –miten ?

Varaanko tarpeeksi aikaa perheelleni ?

Onko perheelläni yhteisiä harrastuksia ?

Tunnenko perheeni jäsenet - heidän tarpeensa, odotuksensa ja mielipiteensä ?

Pystynkö aikaansaamaan perheessäni avoimen ja läheisen ilmapiirin ?

Luonko perheelleni turvalliset olot ?

Miten voin kehittää perhe-elämääni ?

TYÖ

Missä olen onnistunut parhaiten ?

Onko minulle selvä kuva työstäni ja sen tavoitteista ?

Mitä työhön kohdistuvia muutostavoitteita minulla on ?

Millaista työtä haluan tehdä lähivuosina ?

Olenko innostunut ja motivoitunut ?

Mikä motivoi minua nyt ?

Entä viiden vuoden kuluttua ?

Mitkä ovat osaamiseni vahvat puolet ja puutteet ?

Mihin toimenpiteisiin voin ryhtyä varmistaakseni, että työni vastaa lähivuosien henkilökohtaisia tarpeita ja kehityspyrkimyksiä ?

IHMISSUHTEET JA HARRASTUKSET

Olenko kiinnostunut muiden mielipiteistä ja näkökannoista ?

Entä miten otan ne huomioon ?

Kiinnostaako minua muiden huolet ja ongelmat ?

Kiinnostaako minun mielipiteeni muita ?

Osaanko kuunnella ?

Osaanko arvostaa lähimmäistäni ?

Miten harrastukseni tyydyttävät minua ja kehittävät persoonallisuuttani ?

Miten hoidan ystävyysuhteitani ?

Miten voin kehittää vuorovaikutussuhteitani ?

PERUSKUNTO

Millainen on yleiskuntoni ? Mihin arvioni perustuu (oma käsitys, testit, jne.) ?

Käynkö säännöllisesti lääkärintarkastuksissa (yleis- ,erikois-) ?

Kuntoilenko säännöllisesti ?

Nukunko riittävästi ?

Syönkö terveellisesti ?

Millainen on painoni ?

Miten käytän alkoholia ?

Huolehdinko kehoni "rakentamisesta" ?

Mihin toimiin on tarpeen ryhtyä fyysisen kuntoni kohottamiseksi ?

TALOUS

Millainen on taloudellinen tilanteeni ?

Onko minulla henkilökohtainen budjetti, millainen ja pysynkö siinä ?

Paljonko minulla on lainoja ?

Saanko tarvittaessa luottoa ?

Mitkä ovat rahoitus- ja sijoitustarpeeni lähivuosina ?

Mihin toimiin voin tarvittaessa ryhtyä taloudellisen asemani parantamiseksi ?

HENKILÖKOHTAISIA ELÄMÄNVISIOITA JA TAVOITTEITA

Millaiset vaihtoehdot rohkeanakin tuntuiset elämänsiiviot kiehtovat mieltäsi ?

Keskeisiä lähivuosien elämäntavoitteitani ovat :

Mitä tavoitteen saavuttaminen merkitsee minulle ja läheisilleni ?

Mitkä tekijät edistävät elämäntavoitteitteni saavuttamista ?

Entä mitkä haittaavat ?

Mitkä ovat kriittisimmät kohdat elämäntavoitteitteni saavuttamiseksi – aikaa, rahaa, terveyttä?

Ovatko tavoitteeni liian vaatimattomia tai liian haasteellisia ? Onko niitä syytä muuttaa ?

VISIO

POSITIIVISESTI MÄÄRITELTY TAVOITE: MITÄ HALUAN ?

MITEN, MITÄ, MISSÄ, MILLOIN, KUKA – MAHDOLLISTA ?

Milloin, missä ja keiden kanssa ja missä tilanteissa haluan visioni toteutuvan ?

ITSESSTÄ KIINNI – VOIN ITSE ALOITTAAYLLÄPITÄÄ ?

Mitä resursseja voin aktivoida ja hankkia tavoitteen saavuttamiseksi ?

Mitä voin tehdä jo nyt ?

Minkä tekemistä voin jatkaa ?

MITÄ NÄYTTÄÄ, TUNTUU, KUULOSTAA ?

Mistä tiedän, että olen liikkumassa tavoitteita kohti ?

Mistä tiedän, että olen saavuttanut tavoitteen ?

Miltä saavuttaminen tuntuu, näyttää, kuulostaa ?

Millainen tunne se olisi, miten se ilmenisi ?

EKOLOGIA – SOPIIKO ELÄMÄNTILANTEESEEN ?

Mitä tapahtuu, jos saavutan tavoitteen ?

Miten se vaikuttaa muuhun elämänmenoon ?

Miten saavutus hyödyttää minua ?

Säilykö tulos myönteisenä

Liite 2. Henkilökohtaistamissuunnitelma

Henkilökohtaistetut opinpolut

HENKILÖKOHTAISTAMISSUUNNITELMA

Keski-Suomen maakunnan ammatillista aikuiskoulutusta järjestävät oppilaitokset

Jyväskylän aikuisopisto

Jyväskylän kristillinen opisto

Jämsän seudun koulutuskeskus

Karstulan Evankelinen Opisto

Keski-Suomen opisto?

Pohjoisen Keski-Suomen oppimiskeskus

Maakunnallisessa henkilökohtaistamissuunnitelmassa määritellään henkilökohtaistamisen järjestelyt Keski-Suomen maakunnan ammatillista aikuiskoulutusta toteutavissa oppilaitoksissa. Se koskee Jyväskylän aikuisopistossa, Jyväskylän kristillisessä opistossa, Jämsän seudun koulutuskeskuksessa, Karstulan evankelisessa opistossa, Keski-Suomen opistossa(?) ja Pohjoisen Keski-Suomen oppimiskeskuksessa järjestettävää ammatillista aikuiskoulutusta ja näyttötutkintoja. Maakun-

nallinen henkilökohtaistamissuunnitelma on laadittu henkilökohtaistetut opinpolut projektin ohjauksen kehittämistyöryhmissä ja se on hyväksytty oppilaitoksissa...2007.

Lakiin ammatillisesta aikuiskoulutuksesta on määritelty kolmen vaiheen henkilökohtaistaminen 1.1.2006 alkaen (Laki ammatillisesta aikuiskoulutuksesta 631/1998, Laki ammatillisesta aikuiskoulutuksesta annetun lain muuttamisesta 1013/2005). Koulutuksen järjestäjä päättää henkilökohtaistamisen sisällöstä ja järjestelyistä. Henkilökohtaistamisen tavoitteena on, että opiskelijat ja tutkinnon suorittajat saavat asiakaslähtöisesti suunniteltua ja toteutettua opetusta, ohjausta, neuvontaa sekä muuta tarvittavaa tukea ja joustavia palveluja. Tutkinnon järjestäjän on vastattava henkilökohtaistamisesta yhteistyössä tutkinnon suorittajan, tutkinnon hankkijan, työpaikan edustajien, erillisen näyttötutkinnon järjestäjän ja muiden tarvittavien asiantuntijoiden kanssa.

Jyväskylän koulutuskuntayhtymä, Jämsän seudun ammatillisen koulutuksen kuntayhtymä, Äänekosken ammatillisen koulutuksen kuntayhtymä ovat hyväksyneet yhteisen näyttötutkintostrategian. Maakunnallisen henkilökohtaistamissuunnitelman tehtävänä on konkretisoida näyttötutkintostrategian linjauksia ohjauksesta ja henkilökohtaistamisen toteuttamisesta oppilaitoksissa. Yhteisesti kirjatulla periaatteilla oppilaitokset parantavat näyttötutkinto toiminnan laatua. Sitoutumalla niihin oppilaitokset voivat turvata opiskelijoiden valinnan mahdollisuudet ja erilaiset opinpolut.

Henkilökohtaistamisen yleiset periaatteet oppilaitoksissa

Oppilaitokset nimeävät ohjaus- ja neuvontatyöstä vastaavan henkilöstön. Ohjauksesta vastaavien yhteystiedot löytyvät maakunnallisesta aikuiskoulutuksen portaalista www.aikuisopiskelu.fi ja oppilaitosten www-sivuilta. Oppilaitokset sitoutuvat ohjauksen ja neuvonnan saatavuuteen. Ohjauksen tulee olla aikuisen tutkinnon suorittajan itseohjautuvuutta ja omaehtoista tiedonhankintaa tukevaa.

Oppilaitokset varmistavat tutkinnon suorittajien ohjaus- ja neuvontaan osallistuvien opinto- ja koulutussihteereiden sekä opettajien riittävän osaamisen. Koulutus- ja opintosihteerit perehdytetään näyttötutkintojärjestelmään, sen periaatteisiin ja maakunnallisiin linjauksiin. Ohjaustyöhön osallistuvilla opettajilla tulee olla näyttötutkintojärjestelmän tuntemus mielellään näyttötutkintomestarin koulutus, pedagoginen pätevyys, tutkintoon liittyvän alan ja työelämän tuntemus. Tavoitteena on, että osalla ohjaajista on opinto-ohjauksen ja erityisopetuksen asiantuntemus. Asiantuntemusta hyödynnetään henkilökohtaistamisen eri vaiheissa.

Jokaiselle tutkinnon suorittajalle laaditaan henkilökohtainen suunnitelma hakeutumisesta, näyttötutkinnon suorittamisesta ja tarvittavan ammattitaidon hankkimisesta. Henkilökohtaistamissuunnitelma dokumentoidaan. Suunnitelma pidetään ajan tasalla ja sitä tarkistetaan tarvittaessa. Tietojen kirjaamista henkilökohtaistamissuunnitelmaan koskee henkilötietolaki (22.4.1999/523). Tiedot käsitellään luottamuksellisina ja tietojen kirjaamiseen pyydetään hakeutujan ja tutkinnon suorittajan lupa. Suunnitelmaan kirjataan vain hakeutumiseen, tutkinnon suorittamiseen tai tarvittavan ammattitaidon hankkimiseen olennaisesti vaikuttavia asioita. Arkaluonteisia, henkilökohtaiseen elämänpiiriin liittyviä asioita ei kirjata. Henkilökohtaistamissuunnitelmaan tulevat hakeutujan ja tutkinnon suorittajan yhteystiedot, keskustelun ajankohta, sovitut asiat ja toimenpiteet sekä vastuhenkilöt.

Henkilökohtaistamissuunnitelman allekirjoittavat tutkinnon suorittaja, näyttötutkinnon järjestäjä ja näyttötutkintoon valmistavan koulutuksen edustaja. Suunnitelman allekirjoittaa tarvittaessa myös tutkinnon hankkijan edustaja esimerkiksi oppisopimustoimiston tai työvoimatoimiston edustaja.

Hakeutuminen

Opinto- ja koulutussihteerit perehdytetään maakunnan eri ammatillisten oppilaitosten koulutustarjontaan. Oppilaitokset nimeävät ohjaajat, jotka vastaavat hakeutumisvaiheen suunnitelman laadinnasta. Ohjaajilla tulee olla pedagoginen osaami-

nen, riittävä näyttötutkintojärjestelmän tuntemus esim. näyttötutkintomestarin tutkinto ja kokemusta ohjauksesta. Ohjaajilla tulee olla myös riittävä alan työelämän tuntemus.

Oppilaitoksissa sovitaan osaamiskartoituksista vastaavat henkilöt ja niiden laatimisen periaatteet. Alakohtaisten osaamiskartoitusten laatimisesta vastaavilla tulee olla oman alan tutkintojen ja työelämän riittävä tuntemus.

Koulutuksen järjestäjä tekee yhteistyötä tutkinnon suorittajan, tutkinnon järjestäjän, tutkinnon tai koulutuksen rahoittajan, työpaikkojen edustajien ja muiden tarvittavien asiantuntijoiden kanssa. Oppisopimuskoulutuksen hakeutumisvaiheen kumppanuusyhteistyö ja roolit on määritelty liitteessä 1.

Hakeutujan henkilökohtaistamissuunnitelma dokumentoidaan. Hakeutuja saa ennen henkilökohtaista tapaamista lomakkeen, jonka avulla voi alustavasti miettiä hakeutumistaan. Lomake voi olla web-pohjaisena (liite 2). Jos hakeutuja ei aloita tutkinnon suorittamista tai tutkintoon liittyvää valmistavaa koulutusta, suunnitelman säilyttämisestä sovitaan erikseen hakijan kanssa.

SISÄLTÖ	VASTUUHENKILÖT	MENETELMÄT
Ensiohjaus	– koulutus- ja opintosihiteerit	<ul style="list-style-type: none"> – kirjaavat yhteydenoton ja pyytävät hakijalta luvan kirjaamiseen – lähettävät esitteet ja hakemuslomakkeet – ohjaavat hakeutujan tutustumaan hakeutumisvaiheen lomakkeeseen ja esitäyttämään sen – antavat hakijalle oppilaitoksen ohjauksesta vastaavien henkilöiden yhteystiedot

<p>Ohjaus ja erityisen tuen arviointi</p> <p>Hakeutujan kehittämistarpeiden ja koulutustarpeiden selvittäminen</p> <p>Aikaisempi työkokemus ja harrastustoiminta</p> <p>Työnantajan lausunto tarvittaessa</p> <p>Suoritettut tutkinnot ja osatutkinnot,</p> <p>Opiskeluvalmiuksien ja erityisen tuen tarpeen arviointi</p>	<ul style="list-style-type: none"> – ohjaushenkilöstö: opinto-ohjaajat, opettajat, tarvittaessa erityisopettajat 	<ul style="list-style-type: none"> – haastattelevat hakijan henkilökohtaisesti – dokumentoivat tiedot – työtodistusten, harrastustoimintaa liittyvien todistusten läpikäyminen – oppimisen hallintaan ja opiskelutaitoihin perehtyminen – lukemisen- ja kirjoittamisen seulonta, matemaattisen hahmottamisen kartoitus sekä muu oppimisvaikeuksien kartoittaminen tarvittaessa (erityisopettajat) – sovitaan ohjauksesta ja erityisestä tuesta – kirjataan hakeutumisvaiheen suunnitelmaan
<p>Hakijan osaamisen tunnistaminen, osaamiskartoitukset</p>	<ul style="list-style-type: none"> – opinto-ohjaajat – alan opettajat, tutkintovastaavat – työelämän edustajat 	<ul style="list-style-type: none"> – osaamiskartoituksen yleinen osa (yleiskvalifikaatiot esim. tietotekniset valmiudet, kieli- ja viestintätaidot) – laaditaan alakohtainen / tutkintokohtainen osaamiskartoitus – osaamiskartoituksen pohjalta hakija ohjataan suoraan tutkinnon suorittamiseen tai tarvittavan ammattitaidon hankkimiseen

Näyttötutkinnon suorittaminen

Oppilaitokset nimeävät näyttötutkinnon suorittamisen henkilökohtaistamisesta vastaavat ohjaajat, joilla tulee olla pedagoginen pätevyys ja näyttötutkintomestarikoulutus. Ohjaajalla tulee olla oman alan tutkintojen ja työelämän riittävä tuntemus. Henkilökohtaistaminen perustuu hakeutumisvaiheen suunnitelmaan.

Tutkinnon suorittamisessa noudatetaan tutkinnon perusteissa määriteltyjä ammattitaitovaatimuksia, arvioinnin kohteita ja kriteerejä sekä ammattitaidon osoittamistapoja. Tutkinnon suorittajan aikaisemmin osoitettu osaaminen tunnustetaan arvioijien hyväksymänä osaksi tutkintosuoritusta. Näyttötutkinnon suorittamisen ohjaaja esimerkiksi tutkintovastaava tekee esityksen arvioijille (liite 4) tutkinnon suorittajan osaamisen tunnustamisesta dokumenttien ja haastattelun perusteella. Osaamisen tunnustamista varten voidaan pyytää myös lisäselvityksiä, esimerkiksi tutkinnon suorittajan työnantajan lausunto. Tutkinto vastaavien ja ohjaushenkilöstön yhteystiedot löytyvät maakunnallisesta aikuiskoulutuksen portaalista ja oppilaitosten www-sivuilta.

Tutkinnon suorittajan henkilökohtaistamissuunnitelma dokumentoidaan. Tutkinnon suorittaja saa suunnitelman täytettäväkseen ennen henkilökohtaista haastattelua. Suunnitelma pidetään ajan tasalla ja sitä tarkistetaan tarvittaessa.

SISÄLTÖ	VASTUUHENKILÖT	MENETELMÄT
Tutkinnon suorittajan osoitetun osaamisen tunnustaminen	<ul style="list-style-type: none"> – tutkintovastaava / tutkinnon osan vastaava – arvioijat – eri oppilaitosten vastuuhenkilöt 	<ul style="list-style-type: none"> – tutkinnon järjestämisuunnitelmassa määritellään osaamisen tunnustamisen periaatteet – tutkintovastaava / tutkinnon osan vastaava esittää osaamisen tunnustamista arvioijille – esitys kirjataan tutkinnon suorittajan suunnitelmaan – arvioijat päättävät kolmikantaisesti osaamisen tunnustamisesta tutkinnon / tutkinnon osan arvioinnin yhteydessä – tutkintotoimikunta vahvistaa arviointopäätöksen –
Tutkinnon osan / tutkinnon suorittamisen suunnitelma	<ul style="list-style-type: none"> – näyttötutkinnon suorittamisen ohjaaja esimerkiksi tutkintovastaava, valmistavan koulutuksen vastuukouluttaja tai opettajat – arvioijat 	<ul style="list-style-type: none"> – henkilökohtaisessa haastattelussa sovietaan näyttöympäristöt, tutkinnon / tutkinnon osien suorittamisen ajankohdat ja ammattitaidon osoittamistavat – tutkinnon osan näyttösuunnitelma hyväksytetään arvioijilla ennen tutkinnon suorittamisen alkua

Ohjaus- ja tukitoimet	<ul style="list-style-type: none"> – tutkinnon osa vastaava, valmistavan koulutuksen vastuu-kouluttaja/-opettaja – tarvittaessa erityisopettaja 	<ul style="list-style-type: none"> – henkilökohtaisessa haastattelussa sovi-taan tutkinnon suorit-tamisen ohjauksesta ja selvitetään tutkinnon suorittamiseen liittyvät erityisjärjestelyt esim. kieli- ja kulttuuritau-s-tasta johtuvat erityisjär-jestelyt ja suoritustavat – tutkinnon suorittamisen ohjaus ja erityisjärjes-telyt kirjataan tutkinnon suorittajan suunnitel-maan
-----------------------	---	--

Tarvittavan ammattitaidon hankkiminen

Oppilaitokset nimeävät tarvittavan ammattitaidon hankkimisen ohjauksesta vastaa-vat henkilöt. Ohjaajilla tulee olla pedagoginen osaaminen ja riittävä näyttötutkinto-järjestelmän tuntemus ja ohjauksen asiantuntemus. Tavoitteena on, että osalla ohjaajista on opinto-ohjauksen ja erityisopetuksen asiantuntemus.

Jokaiselle opiskelijalle laaditaan henkilökohtainen suunnitelma tarvittavan ammatti-taidon hankkimisesta. Opiskelija laatii alustavan suunnitelman ennen henkilökoh-taista haastattelua.

SISÄLTÖ	VASTUUHENKILÖT	MENETELMÄT
Oppimisvalmiudet, oppimistyyli, oppimisen esteet, elämäntilanteen vaikutus opiskeluun	opinto-ohjaajat, valmistavan koulutuksen vastuukouluttajat, erityisopettajat	<ul style="list-style-type: none"> – opiskelija laatii alustavan omaa oppimista arvioivan suunnitelman itsenäisesti – henkilökohtaisessa ohjauksessa arvioidaan opiskelijan kanssa hänen opiskelivalmiuksiaan ja oppimistyyliään – ryhmäohjauksessa ohjataan opiskelijoita aikuisen oppimiseen ja oppimisvaikeuksiin liittyvissä kysymyksissä – oppilaitoksissa voidaan järjestää myös vertaistukeen perustuvaa pienryhmätyökentelyä
Tarvittavan ammattitaidon hankkimisen suunnitelmaa tukevat toimet: täsmennetyt oppimistavoitteet, soveltuvat oppimisympäristöt ja niiden käyttö, oppijalle soveltuvat opiskelumuodot, esim. monimuoto-, ilta-, päiväopiskelu	opinto-ohjaajat, valmistavan koulutuksen vastuukouluttajat, aineen opettajat valmistavan koulutuksen vastuukouluttaja, tarvittaessa erityisopettaja	<ul style="list-style-type: none"> – henkilökohtaisessa haastattelussa tarkennetaan oppimistavoitteet ja sovitaan opiskelun käytännön järjestelyt

<p>Ohjaus- ja tukitoimet: opiskelijan tarvitsema ohjaus, ohjaus muiden asiantuntijoiden tarjoamiin tukipalveluihin, oppijan kulttuuristen ja kielellisten lähtökohtien huomioiminen ja niihin liittyvät tarvittavat toimenpiteet</p>	<p>opinto-ohjaajat, valmistavan koulutuksen vastuukouluttajat, aineen opettajat valmistavan koulutuksen vastuukouluttaja, tarvittaessa erityisopettaja</p>	<ul style="list-style-type: none"> – henkilökohtaisessa haastattelussa sovi- taan opiskelijan ohja- uksesta ja tukitoimista – ohjaus- ja tukitoimet kirjataan opiskelijan henkilökohtaistamis- suunnitelmaan
--	--	--